

ПРИЧЕ „ДНЕВНИКА“

Анина прича

Љиљана Лукић

Кад је била сигурна да су сви њени заспали, Ана узео неколико страница хартије, заостри оловку и сједе за кухињски сто. Часовник преко пута ње откуцао је 23 часа. Она помисли да то није ни много ни мало. До 1 час предвиђала је да напише причу коју ће сутра прекуцати на својој старој „Олимпији“ и послати на „Базаров“ конкурс.

Вољела је да пише и обично би сједила да то чини онда кад је имала неки план, неку причу у мислима. Овај пут није имала одређену замисао, али се надала да ће ријечи потећи саме. Знала је само да то треба да буде нека љубавна прича. - Можда нешто из мог живота - помислила је, али се тргла на то. Презирала је преношење на хартију доживљаја и сматрала да свако, па и она, има право на сопствени живот у који не треба да уђу непознати.

Тог дана кад јој је колегиница и другарица још из гимназијских дана, Мира, набацала реченицу: - Зашто и ти не учествујеш на Конкурсу „Базара“? Ана се само насмјала. Ипак, при повратку у стан, овај приједлог јој није излазио из главе. - Па зашто и не бих покушала? - мислила је јер је већ освојила неколико награда на разним конкурсима, углавном за поезију, али писала је и прозу и припремала се да изда своју прву књигу. Није писала љубавне приче, а „Базар“, као женски часопис, је баш то тражио.

Повлачећи лагано руком преко хартије, Ана је мислила о чему би могла писати. У кухињи је било топло а тиктакање сата дјеловало је умирујуће. Она помисли да јој је то први пут након радног времена да сједне на дужије вријеме. Заокружи очима кухињу која је била чиста и уредна и осјети задовољство због тога. - Можда би било боље да сам писање оставила за сутра? - помисли незадовољна што тог дана није направила неки колач јер су и Марко и дјеца вољели слаткише. - То треба да буде љубавна прича, нека ситуација како се двоје воле и растају. Сматрала је да приче не треба да се завршавају *happily endom* и гнушала се мелодрама. Можда да ипак узме нешто из свог живота, како се упознала с Марком?!

Замисли га на бруцошкој вечери кад ју је замолио за плес и била је срећна што јој је пришао јер јој се свиђао од првих дана факултетске наставе. Сјети се своје роза хаљине коју је носила те вечери. Косу је очешљала у пулну кроз коју је провукла шналу. Кад ју је те вечери допратио до стана, рекао јој је: - Идући пут немој тако да се очешљаш! Иначе ће ти замрсити сву косу! Смијала се и на други састанак отишла исто тако очешљана, али прије него што су се растали те вечери, Марко јој је извукао шналу из косе, која се расула по раменима. - То волим - рекао јој је и док ју је љубио, осјећала је да ће њена љутња кратко трајати. Ана махнално пође руком кроз косу и учини јој се да није онако бујна и лијепа као раније. Из спаваће собе чуло се уједначено дисање јер је оставила врата полуотвореним. Она провери на дјецу и поново сједе за сто.

- Не може то тек тако! - помисли иако су јој идеје увијек навирале саме од себе. Али вечерас?! Већ неколико мјесеци није ништа написала. Посљедња је била pjesма за коју је добила и награду. Прочитавши је Марку, он је похвалио као и увијек, оно што она пише, али пољубивши је, рекао је: - Немој се љутити, али гибаница коју си јуче направила је, ипак, боља. Шалим се. Имам универзалну жену - љубио ју је. - Али дао бих све твоје pjesме само за један твој осмијех. Предивна си!

Ти не волиш поезију - љутила се - - Али ти не схваташ живот. Он је изван

свих поетских оквира. - Пиши, само ти пиши! Биће драго Срђану и Ленки када кажу другарима у школи да им је мама pjesник. А ја идем да се наспавам ионако ми пуца глава!

Анин поглед је кружио по кухињи. - Можда би било боље да сам отишла у дневну собу - мислила је. - Ма не. Тамо је онај ниски столица на коме не бих могла да пишем. Било би добро кад бисмо имали већи стан! Те собе су тако мале. Али, можда, је мени лакше за спремање! Поглед јој паде на хартију која је била пред њом. - О чему да пишем?

У кухињи је било топло и Ана осјети да јој се очи склапају. Сутра је нови дан и ново вече. Надам се да ме моја инспирација неће изневјерити!

ИНТЕРВЈУ: ДРАГОЉУБ ПАВЛОВ, КОНЦЕПТУАЛНИ УМЕТНИК И ПЕСНИК

Сећање на несећање

Ове године се навршава 60 година од како је Драгољуб Павлов (1940, Вилово) објавио своје прве песме у новосадском часопису „Поља“, као и од прве самостане изложбе у Кафе клубу Трибине младих. Леп је то јубилеј о којем ће бити речи и на програму „Уметник у фокусу“ Културног центра Војводине „Милош Црњански“ 3. септембра. Мултимедијални програм ће бити одржан од 19 сати у Културној станици „Свилара“ у оквиру циклуса програма под називом „Црњански у Свилари“. Како би се публици приказао читав спектар уметничког деловања нашег саговорника, иначе, најстаријег члана Друштва новосадских књижевника, биће организована и промоција његове поезије, приказани кратки филмови, а биће отворена и изложба „Сећања на несећања“.

Прилика је то да се јавности прикаже бар део уметности које је стварао, између осталог, са Бором Виторцем под именом „Деи лечи“. Десет оригинала фото-радова овог уметничког пара пре десет година је откупио Музеј модерне уметности у Њујорку те се они данас налазе у МоМА галерији.

Павлов је аутор пет збирки поезије: „Чечилија“ (1973), „Вршидба и гозба“, „Окретаљка за танго“ (2005), „Дунавска“ (2010) и „Пут у Лилипут“ (2022). Ове године, идвачка кућа „Прометеј“ је, поводом јубилеја, објавила реиздање прве збирке поезије Драгољуба Павлова. За његову стихове, Вујица Решин Туцић је написао да су меланхолични трагови у језику, да су његове песме „објава једног довршеног метафизичког света, чије сенке падају на све призоре и предмете свега онога што је наш живот“.

● Од те далеке 1966. године када су вам у „Пољима“ објављене прве песме па до данас, објавили сте пет књига од којих је најновија „Пут у Лилипут“ у издању Културног центра Новог Сада. Колико Вам значи поезија? Да ли она била природан наставак пута којим је пројекат „Деи лечи“ ишао од 1957. до 1965. године?

- Док су ми почеци на ликовном пољу били још у раној младости, у времену осмољетке, поезија се јавља тек у гимназији. Додуше, међу тим првим песмама било је доста оних у дадаистичком стилу, без шанси за објављивање. Прве песме које сам касније објављивао настале су у студентским данима.

● Да ли сте и кроз стихове настојали да онеобичавате ствари?

- Може се тако рећи. Нарочито у стиховима из времена опуса „Деи лечи“. Или у последњој збирци „Пут у Лилипут“. Дobar пример је песма „Опходне ствари“. Још раније, у приказу моје треће књиге „Окретаљка за танго“ Вујица Решин Туцић каже да трагам за светом којој је давно изван сваког језика, а Бошко Ивков да сам склон језичкој игри ... у својој кловновски ведрој и размахнутој језичкој игрији... читавим језичким шарадама ...И бурлеским разливима... Чини ми се да су обојица били у праву.

● Ликовни критичар Сава Степанов је својевремено, отварајући велику ретроспективну изложбу двојца „Деи лечи“ у Зрењанину, нагласио да се пуне 53 године у овдашњој уметности није знало за активности Боре Виторца и Вас, за перформансе, уметничке акције, фотографије, филмове и да је након сазнања о раду „Деи лечи“ померена светска граница када почиње тзв. ситуациона уметност...

- Да, у неким радовима јесмо померили светске границе. На пример, светски познати ствараоци Гилберт и Џорџ, родоначелници стила живе скулптуре, своје прве радове имају 1969. године, док је наш први рад у том стилу остварен 1959. године под називом „Споменик“, иначе оригинал откупљен од музеја МоМА. Тај чувено британски уметнички двојца који је познат по концепту „живе скулптуре“, у којем су сопствене животе и појављивање у истим оделима претворили у уметничко дело, за моту су имали „Уметност за све“. Тако смо и Бора и ја из наше свакодневнице правили уметност, управо „живе споменике“, деценију пре.

● Колико Вам је генерално у уметности значајно да експериментистете са новим стварима?

- Поред тих фотографија, наших радова из педесетих година, на овој изложби у Свилари у септембру биће изложени и моји сликарски радови. Нова техника

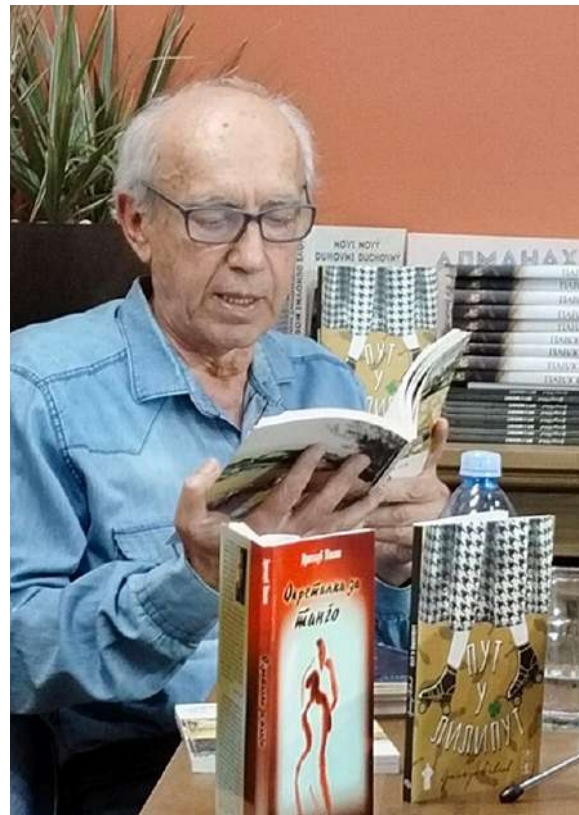

фото: приватна архива

је у томе да користим свеже биљне пигменте. Када је рад у форми акварела њу називам „флорарел“ или, када је у форми цртежа, зовем је „флорал“.

Почетак радова са свежим биљним пигментима је био још за време студирања и траје до данас. Одмах, у првим годинама сликања суочио сам се са проблемом несталности боја у већој или мањој мери зависно од саме биљке и настављам у два смера: један додавањем стандардних ликовних материјала као комбинована техника и други без икаквих додатака, као врста акварела или цртежа. У целом опусу више је заступљена комбинована техника јер је у већој мери решила почетни проблем слабљења биљних боја, а у неким случајевима се дешавала и појава да временом једна боја постепено прелази у другу под утицајем светла.

● Вујица Решин Туцић писао је и о вашим сликама. Написао је да се на њима виде „у пуном сјају трагови једног необичног судара људске егзистенције са материјом“...

- Вујица је изванредно осетио све битне особености рада са биљним пигментима као и мој доживљај кретања у том кругу од живог и мртвог материјала ка замисљеној слици. Он је пронашао у све моје проблеме у сусрету са непознатим светом живих биљних боја и моју муку и радост у откривању и присуству у том свету, у свету биља.

● По професији сте агроном али сте се цео живот истрајно бавили и многим жанровима уметности. Шта вам је најзначајније када је уметност у питању?

- Најзначајнији је сам стваралачки чин који је обележио мој живот.

● У којој мери се Ваш рад на ликовном пољу одражава у вашој поезији?

- Свакако је присутан тај одраз у већој или мањој мери. У првој књизи „Чечилија“ цео један циклус под насловом „Зелени мирис коже“ чине песме о самом чину сликања. Неке су и посвећене мојим љубимцима међу сликарима као што су Мунк, Русо... Више пута ми је било забавно да истим насловом повежем песму и слику или песму и фотографију са различитим временом настанка, мада та веза често буде само привидна.

● Ваш назив изложбе „Сећања на несећања“ подсећа на ваш и Борин стил из „Деи лечи“ епохе. Како сте дошли до таквог наслова?

- Не сећам се ... Шалим се, одговорићу на самом отварању изложбе.

Гордана Нонин

ИЗ ПИШЧЕВЕ БЕЛЕЖНИЦЕ

Град између снова и сенки

Пише: Вања Ковачевић

Сат је откуцао подне када сам слетела у Барселону. Чим сам изашла из климатизованог аеродрома, заплуснуо ме је врели ваздух. Удахнула сам пуним плућима, помислила: *Стигла сам*, а онда се закашљала од дима цигарете нервозне Шпанкиње која је стајала поред мене. „Баш лепо“, промрмљала сам на српском и ухватила такси.

Хотел на авенији *Дел Парал Леи* деловао је мирно и отмено. На рецепцији ме је дочекала насмејана девојка, и за минут ми објаснила где су доручак, базен, теретана и спа. Наравно, ништа нисам запамтила, али сам уредно климала главом. У соби сам се истог часа пресвукла и отишла на базен. Бесплатан коктејл бар био је савршен увод у Барселону.

После два пића, одлучила сам да проšetам до *Сефоре*. Иако сам себи обећала да ћу барем једном бити спонтана, и овај пут је, наравно, све било испланирано. Градски бетон расклађивала су ви-сока стабла, а са тераса је на ветру плесао веш. Мириси рибарница и кебаба мешали су се у ваздуху. У једној малој улици угледала сам балкон препун цвећа и запитала се како то цвеће успева да преживи градску гужву. Можда се и оно, као и људи, једноставно навикло на град. Из мале улице избила сам на већу – *Де Пелаиу* којој се налазио рај за жене (и оне који се тако осећају), а пакао за момке, мужеве и остале држаче ташни. Испред *Сефоре* налазио се ред. Младе даме су чекале да се спусте низ чувени тобоган, снимајући се за Инстаграм. (Правићемо се да ја то нисам урадила). Направивши три круга, као Алиса сам упала у чаробни свет. Ушла сам са намером да купим парфем до четрдесет евра. Добро, до педесет. „Ваш рачун је осамдесет и шест евра“, рекао ми је дечко на каси. *Господе Боже! Нешто ме је пресекло!* Окренула сам главу на десно и зачула оно чувено *клинг* – одобрено. Побегла сам напоље пре него што сам им оставила целу плату.

Затекла сам се у *Ла Рамбли*. То је главна улица у Барселони, раскошна на разгледницама, а у стварности је деловала као место на

којем се у истом тренутку може догодити баш све. Гужва, улични продавци, туристи, џепароши, понуде свега и свачега и непрестано осматрање сопствене торбе чинило ју је местом на којем се човек више осврће него што разгледа. Из ње се рачвају малене улице које могу бити шармантне, али и непријатне, у којима се за тренутак запитате да ли сте случајно ушли у неку злокобну алеју из *Харија Потера*, само што Хагрид овога пута неће доћи да вас избави. На *Ла Рамбли* сам видела и ону другу страну Барселоне – бучну, пренатрпану, непријатну и хаотичну. Ипак, можда је и то део њеног шарма. Изгледало је као да овај град не покушава да сакрије своје мане већ их, као и све остало, оставља на улици.

Следећег дана чекали су ме *Монжуик* и *Шпанско село*. На тридесет три степена попела сам се уз безброј степеника до *Монжуика*, брда изнад Барселоне, са кога се пружа један од најлепших погледа на град и луку, жалећи што нисам понела воду. На врху сам је платила три и по евра и схватила да човек највише цени оно што је заборавио да понесе. *Шпанско село*, настало за *Светску изложбу* 1929. године, било је потпуно другачије: мали, савршено уређени шпански град унутар великог града, са уличицама, радионицама, галеријама и трговима. Ходала сам без журбе и први пут тог дана престала да гледам на сат.

Увече сам имала резервисану вечеру на крову хотела са погледом на *Саграду*. И замислите, дан који је обећавао, претворио се у прави хаос. Негде око шест поподне сам села у такси. Погледала сам у небо, а оно је постајало све горе. Ветар је разносио тек опало лишће. Таксиста ме је хитке посматрао у ретровизору, мислио је где сам се то упутила оваква по овом невремену. Стигла сам испред *Саграде* у дугачкој хаљини и штиклама. Небо само што се није сручило, али туристи нису одустајали. Испред језера (где је био један од најлепших погледа на базилику) било их је на стотине. *Да ли ћу икада доћи на ред?* мислила сам. А онда се небо отворило. Замислите масу људи која се рапидно помера у смеру неког заклона и мене која изговарам „Сад!“. Успела сам, по плуску, да ура-

дим предивне фотографије за које бих иначе чекала читаву вечност.

Неколико минута касније стигао ми је мејл: вечера на крову је отказана. Две недеље раније чекала сам до поноћи да бих је резервисала и сада ми пишу да могу поново да резервишем и то за нередне две недеље (због гужве) или да добијем повраћај новца. *Али ја сам овде још само два дана*. На рецепцију сам дошла као мокар миш. Рецепционер ме је гледао као да сам у најмању руку испала из неког хорор филма у којем бежим од серијског убице. Мешајући српски, енглески и шпански (како бих била сигурна да ме је разумео) успела сам да издејствујем нови термин. Сутрадан ме је на крову хотела дочекао савршен поглед на *Саграду* који је оправдао сву претходну муку.

Након уживања у погледу и сангрии са шампањцем, упутила сам се на плажу *Марбељу*. Мирнија је од *Барселонете*, море је топло и нико не плаћа скупоцене лежачке. Док сам седела на пешкиру, један локални чикица је почео да копа тик поред мене. Испоставило се да сам седела на његовом малом подземном складишту. Не бисте веровали али извадио је петнаест сундобрана и четири гајбе пива из песка. Чак је и Француз, који је седео иза мене, остао у шоку. Барселона ме је, очигледно, и на плажи успевала изненадити.

Последњег дана упутила сам се у један од најраскошнијих домова. На *Пасео де Грасија*, где су се богате породице надметале раскошним кућама, индустријалац Батљо пожелео је да његова буде најупечатљивија. Посебно га је привлачила суседна *Кућа Амаџер* (на коју је, како кажу локалне гласине, био љубоморан). Ангажовао је Гаудија и препустио му да машти да слободу. Тако је настала чувена *Кућа Батљо* која дефинитивно треба да се нађе на вашој листи за обилазак. Након посете раскошној лепотици, упутила сам се у још једно Гаудијево ремек-дело – *Парк Гуел*. Дочекао ме је као сан из којег је неко заборавио да ме пробуди. Кривудава стазе, камене конструкције и шарени мозаици смењивали су ми се пред очима, а све је деловало помало нестварно, као да је неко узео децу машту, помешао је са природом и архитектуром и одлучио да од ње направи парк. Најпознатији део, чувена тераса са вијугавом клупом, пружала је поглед на Барселону, док су се испод ње низале кућице и торњеви који су изгледали као из бајке.

Посматрајући градску лепоту схватила сам да је то, уосталом, и сама Барселона – један велики сан у којем кренеш по парфем, завршиш на мистериозној *Ла Рамбли*, дочека те киша испред *Саграде*, и уместо дебакла урадиш најбоље фотографије, вечера ти буде отказана, а онда се испостави да је поглед на град још лепши ујутро. Показало се да је Барселона град који непрестано подсећа на, ма колико добро испланирао пут, најлепше ствари ипак долазе онда када план престане да важи. ■

ПРЕДЛОГ ЗА ЧИТАЊЕ

Ко би други био Горан Лабудовић Шарло (Јавна библиотека „Данило Киш“)

Нову књигу поезије Горана Лабудовића Шарла чине три циклуса – „Тајна“, „Песак“ и „Игра“ са равно 40 песама које, како наводи Петар Милорадовић, „покреће девет ветрова“. Александар Попин истовремено указује на то да се током читања песама из ове збирке намеће метафора шестара. „Није овде само реч о круговима песама и једнозначној симболици круга, најсавршенијој геометријској слици. Песник је овде сам шестар. Његова игла ослонца забодена је у тачку многослојне прошлости, а графитна писаљка, или мастиљаво перо, шестари описујући кругове превртљиве садашњости и флуидне будућности“, описује др Александар Попин.

Мапа српске поезије Мирко Магарашевић (Академска књига)

Песничка мапа класика и савременика у српској поезији дата је овде у зачетном избору који, иако не обухвата у потпуности ауторову замисао, пружа читаоцу могућност да сагледа шта је, по његовом суду, у српској поезији пресудно и магистрално, односно да докучи шта је за савремени сензибилитет битно и шта уноси сазнајну и емотивну свежину. Аутор прати класике српске поезије од Доситеја до Христића, али и Диса, Дучића, Настасијевића, Попу, Миодрага Павловића... Поезија која следи увек понешто дугује оној која претходи. И када се, како наводи аутор, помисли да се не морамо освртати, искуство нас опомиње да је поезија трајан изазов нашем искуству и емоцијама – да је срж наше културе.

КРИТИКА НЕДЕЉОМ

Вечита младост зачудне субверзије

„Радознала Ана и ковчег“, Ђорђе Писарев (Банатски културни центар, 2025)

Пише: Илија Бакић

Банатски културни центар из Новог Миловца, под зналачком уредничком руком Радована Влаховића, на основу конкурса „Пропуштена прилика“ додељује признање „Грамате Песничке републике“ за најбољу ненаграђену књигу објављену у последњих пола века. Ова својеврсна ревалоризација наше блиске литерарне прошлости јединствена је прилика да се укаже на дела која су, у време појављивања, остала недољубљена, скрајнута и занемарена а чију је ваљаност проток времена итекако потврдио (док су многе тада извикане и слављене књиге потонуле у анонимност или заборав). Није дакле реч само о исправљању старих неправди већ и о препознавању литерарних токова и појава чији значај превазилази тренутне помодности. Ово је признање за 2023. годину припало Ђорђу Писареву за књигу „Књига господара прича“, издавач „Видици“ давне 1987. године; ново издање ове књиге награда је аутору поводом додељивања „Грамате“.

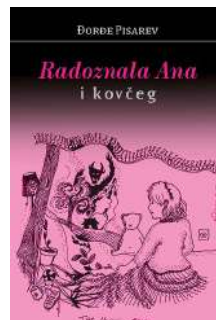
Ђорђе Писарев (1957) спада, данас то знамо, међу ретке овдашње литерате који без престанка искушавају могућности, врлине и слабости текста односно границе приповедачке вештине/уметности. Одбијајући да остане у забранима провереног и устаљеног, он трага за новим темама и новим начинима да оне буду представљене знатижељном читаоцу у облику прича, романа, драма, поезије. Слободу у изражавању коју је задобио у временима интензивног деловања домаћих Борхесоваца и Постмодерниста (пре навале естрадно-комерцијалне „литературе“), Писарев и надаље (до данас) користи (практикује) додајући јој увек нове елементе/сегменте, од самосвојне фантастике ослонене на искуства главнотоксовске и жанровске фантастике до искушавања и надоградње психолошко реалистичког прозног искуства. Вишеслојност и вишесмисленост ове прозе, која баштини традицију и иконографију из различитих корена, оплемењена је релаксирајућим хуморним тоном (неретко, горким) односно унакрсним референцама на различите области високе и популарне културе. Субверзија, искорак и одмак од приповедне рутине једна је од битних карактеристика постмодернистичког сагледавања и стварања Уметности, чему је Писарев, кроз све своје књиге, остао веран (иако су

многи у међувремену од ње одустали) предано трагајући за новим, неубичајним, провокативним, далеко од извештачености, мрзовоље и маниристичког рутинерства. Наравно, литература тако широког и дубоког захвата тражи читалачку пажњу и ангажовање веће од онога које траже свеприсутне инстантне књиге. Но, све су ово констатације са сигурне дистанце од 40 година у које је стало још тридесетак Писаревљевих књига. Оно што је, пак, неспорно јесте да су приче из ове књиге и даље врхуве, шармантно разбављене и необавезно мудре; проток времена није им одузео свежину и лепшавост па ће оне изнова измаммати осмех сагласности са ауторовим литерарним игријама.

Писарев на крају књиге самосвесно пише: „Подигнути на степен равноправности, различити приповедачки модели у Књижи господара прича ступају руку под руку са сопственом негацијом/пародијом образујући чудесан „данс мацабре“. Борхес, Библија, вестерн, Дефо, Шекспир, пикарески роман – ето костура и ето лепршавих одежди Књижевности које се смењују пред нама у разуданом ритму.“

Писарев инсистира на књижевности као феномену и константи цивилизације. Књишко/библиотечко/приповедачки лавиринт у потпуности одговара ауторовим светоназорима изгубљености – али и задовољству – у тексту/причи у којој он слободно учествује, именом и презименом, као (анти)јунак који живи у Борхесовској Вавилонској библиотеци, као господар и слуга прича, одавно затрпан безбројним томовима и ту му нема помоћи јер он воли (и жуди) да буде затрпан, мада га походи ужасавајуће сазнање да неће успети да сагледа а камоли ишчита сво то благо. Но, и та је чињеница део отпора равнодушном (стварном) свету, најбољем од свих, како је мислио Лајбниц или, најгорем од свих могућих, како га је паразитирао Шопенхауер (на шта је Лем додао – а другим и нема). Како год, приче ове књиге (са или без јунака Писарева у њима) јарки су призори из различитих епоха и са различитих меридијана у којима царује чиста, детиња зачуђеност и опчињеност виђеним и оним што се иза тога наслућује, као следећа тајна коју ваља открити – у сну, на јави, у тексту или, како каже наслов књиге, „у ковчегу“. ■

ФЕНОМЕН КЛАСИЧНЕ ФРАНКО-БЕЛГИЈСКЕ СТРИП ШКОЛЕ ВЕСТЕРНА

Забавне студије о похлепи

Пише: *Милан Р. Симић*

Када се у септембру 1954. године на страницама чувеног белгијског магазина *Spigou* појавила прва табла стрипа „Тајна напуштеног рудника“, читаоци су били сведоци тихе револуције унутар франко-белгијске школе вестерна. Аутор Жике (псеудоним Жозефа Жилена) већ је био претрајао стуб магазина, али је управо кроз лик Џерија Спринга успео да дефинише нови визуелни и приповедачки стандард који ће касније директно инспирисати уметнике попут Мебијуса (Жана Жироа, аутора *Блуберија*). У тој првој епизоди одмах се види Жикеова свежина — прича која избегава клише и драматизује стварне социјалне и етничке сукобе америчко-мексичке границе. Такође, ту први пут упознајемо и лукавог Панча (који ће организовати и лажну Џеријеву сахрану после његовог рањавања), што поставља темељ за једно од најпознатијих партнерстава у белгијском стрипу.

У овој серији једноставно се морају поменути и ликови као што су шериф Пат, мајстор за клопке Блек Џејк, вођа крадљиваца и оличење зла, те Индијанац Само Једна Стрела. Он ће Џерију одати велику тајну о убиству његовог оца „Мировњака“, који је заправо погубљен на обављању дужности Повереника за индијанска питања. Управо од тог случајног сусрета у запуштеном руднику, током заједничког лова на дивљач, клупко приче се брже одмотава и хита крају, односно разоткривању свих тајни у причи о недужним Мексиканцима који су проглашени кривцима без кривице. Неизоставно је поменути и Рубија, верног Џеријевог коња. Рубија није само обично превозно средство у суровим пределима Аризоне; он је изузетно паметна животиња, често кључни савезник који својом интуицијом, сналажљивошћу и оданошћу помаже Џерију да се извуче из најтежих замки и драматичних потера. Кроз Рубијев лик, Жике додатно наглашава нераскидиву везу између човека и племените животиње у суровом амбијенту Дивљег запада.

Дакле, епизода нас одмах уводи у сурову реалност пограничног тла: у току су масовне крађе стоке, а локални моћници и ранчери брже-боље оптужују мексичко становништво и бегунце са друге стране Рио Грандеа. Атмосфера линча и ксенофобије прети да ескалира у отворени прогон Мексиканаца.

Спринг стиже у овај узаврели регион и одбија да прихвати лаке одговоре и расистичке предрасуде. Истражујући скро-

вишта крадљиваца стоке и трагове који воде према мрачним, напуштеним рударским окнима у кањону, Џери разматала мрежу манипулација и завере коју предводе они који се богате на туђој несрећи, њиховим лажним оптуживањима, протеривању и лишавању живота. Хоћемо рећи, за разлику од дотадашњих вестерн стрипова за младе који су обилovali црно-белим морализационим матрицама, Жике овде уводи много суптилнији тон. „Тајна напуштеног рудника“ није само узбудљива потеря за бандитима, већ и студија о људској похлепи.

Оно што ову епизоду чини ремек-делом свог времена јесте Жикеов виртуозни цртеж. Његов туш је динамичан, експресиван и изузетно сигуран. Грађење атмосфере кроз контраст црног и белог — оштре сенке пустињског сунца, кањона и мрачних рударских окна — даје стрипу скоро филмски ритам. Жике не претрпавља кадрове непотребним детаљима, али сваки потез четкицом има своју тежину. Када приказује праšину Аризоне, мексичку границу или драматичну потеру на коњима, читалац готово да може да осети сушу и напетост ваздуха. Његово разумевање анатомије коња (што се савршено огледа управо на лику поменутог Рубија) и људског покрета поставило је темеље које ће његов ученик Жан Жиро касније довести до савршенства у *Блуберију*. Жикеов цртеж одликују динамичан туш, изузетан приказ коња, пејзажа и мајсторско коришћење светла и сенке.

„Тајна напуштеног рудника“ представља тренутак сазревања европског вестерн стрипа. Стрип успешно спаја традиционалну авантуру са модерним осећајем за простор, карактеризацију и социјалну свест. За сваког љубитеља девете уметности, ова епизода није само лекција из историје стрипа, већ и изванредно узбудљиво штиво које ни после седам деценија није изгубило ништа од своје свежине и визуелне снаге.

„Тајна напуштеног рудника“ представља тренутак сазревања европског вестерн стрипа. Стрип успешно спаја традиционалну авантуру са модерним осећајем за простор, карактеризацију и социјалну свест. За сваког љубитеља девете уметности, ова епизода није само лекција из историје стрипа, већ и изванредно узбудљиво штиво које ни после седам деценија није изгубило ништа од своје свежине и визуелне снаге.

Толико о Жикеовој дисциплини, његовој неисцрпној жељи да унапреди стрип који је тада у кључној петој деценији XX века, на европском континенту још у повојима. А зашто је Џери Спринг перјаница Жикеовог рада? Јер су у њему обједињене све тежње и снови његовог створитеља који нас подсећа на типичног сањара, али оног који је доживео да му се снови остваре.

За присећање, све мислимо да је довољно и оволико рећи о Џерију Спрингу, једном од јунака „старе генерације“ — узбудљивом и прелепо нацртаном и дочараном стрипу о коме и данас, после толико година, с ускићењем пишемо. ■

НОМО POETICUS

Мирослав Максимовић

МИЛЕНИЈУМ

одломак

1.

Да се у праšини тавори
Или да се дижемо у себи ој давори
Кад се отвори жива рана
Сушто и страшно трају
Два врана гаврана
О томе ништа не знају
У црном налету
Као да њихово небо
Није у косовском завету.

2.

И кад нас нема
И кад смо оно што нисмо
Појављујемо се у свету
Не случајном речју ни писмом
Него оним чега нема
А у нама је дрема
Вековима је наша воља
У нечем што благо струји
Са бескрајног Косова поља.

ИЗМЕЂУ ОСТАЛОГ: ДНЕВНИЧКЕ БЕЛЕШКЕ 1957 - 2024,

Црњански као Робеспјејер

Радован Поповић

6. мај 1980.

Невиђена халабука око Титове смрти - вести, информације, репортаже, оде у бескрај - све је у знаку Ј. Б. Тита, 1892-1980. Ванредно издање НИН-а посвећено је Брозу, а уводни текст овако је насловљен: „Било је часно борити се и живети са Титом“, Пажњу ми привлачи, посебно, блок изјава: „На вест о смрти друга Тита“:

Богдан Богдановић, архитекта:
„Као сваки добар отац Тито нам је завештао одговор како да се снађемо, одговор који у нашим малим одвођеним историјама није раније постојао. И то што нам је оставио, неизмерно је богатство...“

Марко Ристић:
„...Он укључује и синтетише толике одговоре на толика питања да нам је довољно јемство да се та питања неће више моћи јавити, никада више, да та питања неће више моћи, као до сада, да нас начине пленом изнутра и споља на нас устремљене грдобе и насиље.“

Душан Матић:
„Нико ко је као Тито понео на себи све оживљке живота и борбе из дана његовог Кумровца па све до данас зна да је живот једина велика зблија, и да се за тај живот мора и све дати. То је највећи наук Тита.“

Александар Тишма:
„Тито није био човек стилских обрта, него човек чињеница. Његови искази нису изненађивали, ни задивљавали као што је случај са формулацијама оратора.

Напротив, имали сте утисак да су ти искази већ познати, виђени, чути. Касније када бисте се над тим исказима замислили, схватили бисте да они зато изгледају и звуче тако познато, чак обично, јер се ослањају на чињенице које сте свесно или несвесно већ доживели...“

Боже, каква је фешта организована за његову сахрану! Тако је било и са краљем Александром Карађорђевићем, 1934. после атентата у Марсељу - видео сам то по Политици, Правди и Времену, листајући их пре годину-две дана.

15. август 1980.

Жао ми је што је Андрејева прича, заправо писмо у коме је описан Црњански, закаснила. Рукопис књиге предао сам „Просвети“, касно је да је допуњавам. Зато ово писмо прикључујем мојим дневничким записима. Био сам јутрос код песника и пуковника Танасија-Тасе Младеновића, а његова супруга Олга, испрена жена, луцидна, даје ми копију писма Црњанском доугогодишњем оданом пријатељу Аћимовићу, у Јоханесбургу, који је објавио Ламент над Београдом (писмо је датирано на 14. децембар 1965. године, дакле непосредно по повратку Милоша Црњанског у домовину). Ево једног одломка из овог Олгиног писма:

„Неколико речи о нашем драгом Црњанском. Здравих су обоје — то је најважније. Расположење — песничко. Све прима к срцу, али имам и ја једног таквог код куће па знам како је... Новац, стан итд. Је у реду. Пара има, стан ће добити, додуше још није готов па се и због тога узрујава. Ја лично, кад бих становала у лусузног апартману доброг хотела за који ништа не плаћам — сигурно је да бих била равнодушна и да се не бих журила да што пре напустим

ту лепоту и почнем сама да се бринем за све, од хлеба и млека па до осталог. Он је савеснији и одговорнији од мене, он је несрећан што не живи на свој рачун и секира се претерано. Нити је он крив што нема стана, нити му ико ишта пребацује, али он је такав — шта се ту може. Што је најважније, у хотелу, поред спаваће собе има један мали салон у коме може колосално да ради, мир је и нико му не смета. Госпођа Вида има своју собу и може да прима своје посете — значи максимално је обезбеђен.

Но, изгледа ипак, јако добро, обоје уствари. Сашио је нов елегантан зимски капут — код правог шнајдера — како он то наглашава. Госпођа Вида се луксузира после толико година поново, када јој се нешто допадне може да купи без пребројавања итд.

Ми, Таса и ја, више Таса наравно, виђамо се са њима кад год смо слободни. Таса скоро сваки дан. Диван је Црњански. Освојио је све добронамерне и све оне који су волели његову литературу. Толико шармира на све стране, тако је достојанствен и непоткупљив — као Робеспјејер! Требало би само да га видите кад му се ласка, или кад неко покушава да га обрлати. Уживали би...“

19. јануар 1981.

Журно улазим у аутобус 32 на Тргу републике и видим људе како се окрећу у једном правцу — окренем се и ја и видим Кочу Поповића, проседог, полуокренутог, са жутом поливинилском кесом у рукама. Слика је невероватна — како једна легенда, ослободилац Београда, Загреб... седи стоички, помало скрушено у тамноплавој ветровци, у полупразном аутобусу. Слика није свакидашња, необична је за наше прилике, да се вози јавним превозом неко ко је био генерал, министар спољних послова, потпредседник републике... ■

ДЕВЕТА УМЕТНОСТ:
„БЕОГРАДСКА МАНГА” УРОША ПЕТРОВИЋА

Паралелни светови

Пише: Драган Стошић

Недавно смо, анализирајући стрип албум *Ветрови зла*, по истоименом роману Бранислава Јанковића, приметили да је Милан Увртачев (цртеж и сценарио), ефектну монтажу табли и своју цртачку изражајност, прекинуо, у неколико наврата, „сажимањем приче”, дајући овом, у основи, стрипу карактеристике „илустроване књиге”, гушећи га претераним текстом, што је за љубитеље овог медија заморно.

Сада смо пред једним потпуно другачијим примером, експериментом који у роман(тичну) причу - *Београдска манга*, недавно објављену у издању Лагуне, ефектно убацује мале стрип-испаде, на једну, две или три табле, пресецајући тако класичну наративну нит, у значајним приповедачким моментима. Спајањем наративног и визуелног „ткања” приче, аутори - писац Урош Петровић и илустратор Вукашин Гајић, успешно транспонују своју основну замисао, шаљући клинце у паралелни свет, врло сличан окружењу у коме живимо, али са видно надмоћном добротом у односу на зло. Лајтмотив који се непрекидно провлачи радњом овог романа пронађен је у „Винету” Карла Маја, који је често на уснама деце и родитеља. И све то „манговито”, тачније, по „законима манге, како су је успоставили Јапанци.

„Зачуо се грозан крик. Одјекну лавез. Два дечака, Виктор и дугокоси којег су звали Апач, осврнуше се ка учерици из које је куљао дим.”

Након „громогласног” почетка приповести о групи београдских дечака и девојчица, у урбаном окружењу са мноштвом зачудних догађаја, мистерија и загонетки, следе две (мрачне) стрип табеле где читаоци сазнају да преплашени дечаци обећавају себи да никад, никоме неће ни зуцнути о страћари коју оставили у пламену. Књига се, на сличан начин, и завршава, најпре две стрип-табле које разрешавању „страх од страћаре”, а потом и кратак завршни текст са хеппендом.

У најкраћем, *Београдска манга* бави се одрастањем, борбом са пубертетом, првим љубавима, страховима и изазовима тинејџерског живота, све филовано модерним језиком младих (и нешто старијих) X и онлајн генерација, у свету у коме постоје школска бирократија, родителски разводи и борба око старатељства над децом, материјални проблеми, извршитељске заплене, али и Титл ток (алузија на Тик ток), цепелини који надлећу град, бака Бета (промућурна старица са великим искуством, или бела вештица?) и њен папагај Дарвин (смислено се, случајно или намерно, укључује у разговоре). А дечаци и девојчице, окупљени око два главна лика - Виктора Википедије и Александра Пачуа Апача, сањају о Београдском тајном клубу (који је све само не тајни) који ће, на крају, и основати.

„Динамична, брза и ефектна нарација и напет заплет”, како у поговору оцењује Љиљана Пешикан-Љуштановић, плод се сарадње двојице готово генерацијских аутора, илустратора, стрип цртача и аниматора Вукашина Гајића (1970) и књижевника чија дела померају границе у савременој литератури за децу и младе, Уроша Петровића (1967).

Почев од збирки прича-мозгалица и романа у загонеткама до графичких романа, бајки и фантастичних приповести, дела овог аутора јесу оригиналне пустиловине. По његовом роману Пети лептир снимљен је први 3Д играни филм у историји српске кинематографије. Коаутор је програма NTC систем учења, гостује као предавач у школама и на факултетима у земљи и иностранству. Био је председник Менсе Србије и један је од најуспешнијих решавача IQX теста на свету. ■

ПОВОДОМ ИЗЛОЖБЕ ЧЕЛЕБОНОВИЋЕВИХ ПАСТЕЛА У ГАЛЕРИЈИ УЛУС-а

Марко Ч. поново у Бг

Пише: Јасна Кујунџић Јованов

Поред динамичног излагачког програма београдских музеја и галерија, овог лета пажњу привлачи и појава поставки из приватних колекција у официјелним просторима: Галерија УЛУС је отворила врата радовима Марка Челебоновића из колекције Дамњановић, док се у Галерији Коларчеве задужбине припрема изложба Свет фантастике на папиру Фондације Михајловић-Феникс.

Изложба Марка Челебоновића обухватила је радове из завршног периода његовог стваралаштва, где преовлађују пастели који припадају тада актуелној „белој фази”. Реч је о поетици формираној од средине шесте деценије двадесетог века, када сликар живи у Београду, још увек активан на Ликовној академији, али често борави у Сен Тропеу и на Црногорском приморју. То је уједно период када Челебоновић учествује у репрезентативним представљањима југословенске уметности, или наступа као самостални излагач широм земаљске кугле.

Професорску каријеру је завршио 1959. и наредне године се, након кратког боравка у Паризу, коначно вратио у Сен Тропе, док је у Паризу задржао атеље као неку врсту повремених уточишта. Овај несудбени правник и вајар и коначно успешан сликар, први се од своје генерације сликара после Првог светског рата одлучио за живот у Француској, односно у Сен Тропеу (1926). Ту се око њега створила неформална колонија југословенских сликара попут Мила Милуновића, Стојана Аралице, Сретена Стојановића, Марина Тартаље, Миљивоја Узелца, Петра Лубарде, Јурице Рибара, а у окружењу познатих европских уметника као што су Пјер Бонар, Едуар Вијар, Андре Сегонзак, Андре Салмон, Албер Марке или Шарл Камоен и Пол Сињак, који су такође увидели инспиративност овог малог приморског насеља.

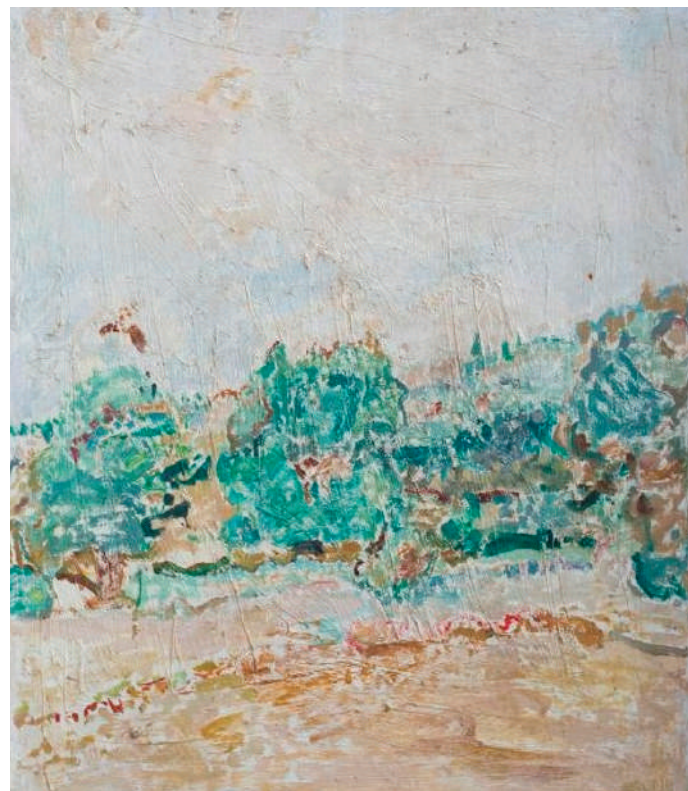
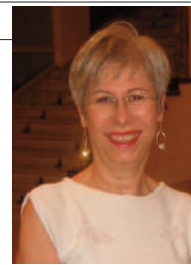
У кући коју је сам пројектовао, обликовао се сликарски проседе Марка Челебоновића; у њеним одајама настали су његови најпознатији ентеријери и породични и портрети пријатеља и формирала се склоност ка специфичним аранжманима мртвих природа и проблему простора као кључном елементу његовог сликарства. У Сен Тропеу је Челебоновић радо сликао и предео који је окруживао кућу, у интимистичком тону; у суштини, сликао је тоталну реалност коју је за себе створио и сликом је показивао све аспекте свакодневног живљења у њој. Ту се зачала и његова љубав према техници пастела, са прибором и папирима које је наследио од Пола Сињака. Оно што је тада био опрезан почетак, након 1956. прерасло је у две деценије током којих је трајала трансформација од „превазиђене фазе у односу на слике”, како је приметио Павле Васић, до аутохтоног корпуса без премца у српској уметности.

Пастеле је Марко Челебоновић излагао на тридесетак самосталних изложби што најбоље говори о дубоком и личном уверењу да је то изузетан ток у његовом стваралаштву. Од сликарског приступа у којем је наносио слојеве пастела као што је некад наносио боју, системом редукције сликар је стигао до сведеног цртежа који који представља тек назнаку предмета и насликаних околности. Повре-

мени боравци у Паризу, као и два мора као сигурне луке у животу Марка Челебоновића

– Средоземно/Сен Тропе и Јадранско/Будва, Бечићи, Пржно, Свети Стефан – утицали су на очување тематског репертоара, призора са приморских обала и тргова, птица, ликова из малих места, али и сцена сликару блиских предела и мртвих природа, све чешиће у једноставним записима пастелом.

Након жућкастих Сињакових подлога/папира, уследио је бели, где белина преовладава као егзистенцијална категорија. „Уколико сваки потез одговара једном дамари уметничког стваралачког бића онда се у пастелу у последњој деценији животно импулс бића

Пејзаж из Сан Тропеа, 1960. година

постепено успоравао и свео на свега неколико откуцаја”, запознала је Ана Богдановић (Ереш). Јеша Денегри их назива „портрет уметника у старости”, али ови пастели су много више, у њима је концентрисано читаво Челебоновићево искуство. У тих пар линија садржано је целокупно богатство композиције, а свака линија је носилац посебног колоризма: колористична промишљеност која одликује ове пастеле, показује сву комплексност сликареве креативности, која му је омогућила да у неколико потеза прикаже атмосферу, изрази лични став и искаже уметнички кредо.

Својом белином пастели одражавају Челебоновићево душевно стање, способност да са мало средстава изрази много. Ваздух који дели један предмет од другог чини у таквом контексту ритам који ствара осећај великог. То нам говоре и пастели приказани на изложби у Галерији УЛУС, мртве природе и предели од којих је неке сам сликар одвојио од предметног света линијом која има улогу рама. Тако, према речима самог колекционара Дејана Дамњановића, „Челебоновићев уметнички разговор током година постепено надилази занатско, естетско... овом околношћу прелази у раван духа или ‘чистог духа’ у оквиру кога дело, драматично појачавајући своју симболичку и семантичку димензију, у извесном смислу постаје путоказ за медитацију, својеврсна икона у метафизичком значењу овог појма.” ■

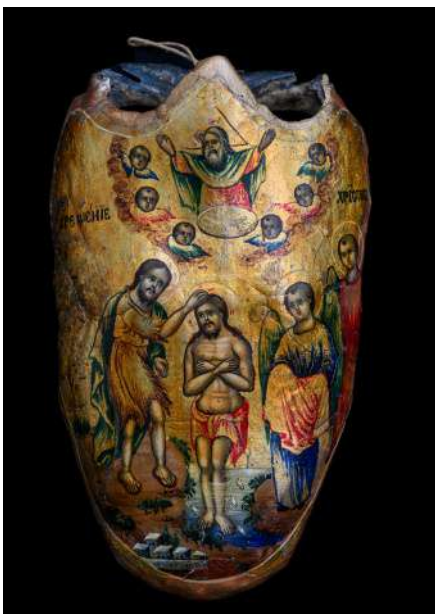
ФРУШКОГОРСКА СВЕТИЊА КРУШЕДОЛ СВЕ БЛИЖЕ ОСТВАРЕЊУ ДАВНАШЊЕ ТЕЖЊЕ

Благо у музејским витринама

За манастир Крушедол, кога називају и маузолејем светих деспота Бранковића, и својевремено седиште Београдске, а потом и Карловачке митрополије, каже се још да је у доба оснивања добио средишње место међу светињама на Фрушкој гори, али и читавом православном подручју изнад Саве и Дунава. Његова меморијална улога временом је постала сложенија јер је постао место у ком почивају многобројне личности од Велике сеобе Срба до најновијих времена, међу којима су и чланови владарске породице Обреновић због чега је добио и име Српски Пантеон. То су вероватно само два разлога због којих је та светиња међу осталим на Фрушкој гори поседовала најбогатију ризницу. Сама чињеница да је основан као маузолеј светих Бранковића одредила је структуру најстаријег слоја манастирских драгоцености од којих се најзначајнијим сматрају мошти светитељске породице. Иако се од мноштва које је поседовао до Другог светског рата доста тога више не налази у њему, манастир Кру-

Порцеланска ваза с сликом М. Обреновића

Икона на ребро кости

шедол и даље може да се похвали предметима музејске вредности који ће ускоро бити део сталне поставке унутар зидина манастира и на располагању за разгледање посетиоцима.

После вишегодишње паузе, овог пролећа настављени су радови на формирању ризнице. Под тим радовима подразумева се уређење и опремање про-

стора, као и одабир експоната за сталну поставку, која би до краја године, по речима новопостављеног настојатеља манастира архимандрита Атанасија, требало да буде отворена за посетиоце манастирског комплекса.

— Када говоримо о експонатима, у претходној фази обављена је рестаурација и конзервација већег броја предмета, међу

којима су иконе, богослужбене књиге и предмети, који ће бити изложени на овој поставци — каже музејски саветник у Музеју града Новог Сада, историчарка др Гордана Петковић, која је члан тима задуженог за формирање ризнице. — Првобитни преглед и одабир материјала, као и рестаурацију и конзервацију обавили су стручњаци Галерије и Библиотеке Матице српске и Музеја Војводине. На сталној поставци биће заступљени првенствено вредни предмети који се чувају у манастиру, али ће такође бити изложени и поједини драгоцени експонати који се већ деценијама налазе у Музеју Српске православне цркве у Београду. Вероватно је јавности мање позната чињеница да су драгоцености из православних манастира са Фрушке горе покрадене и отпремљене почетком Другог светског рата у Загреб, јер је Срем припадао НДХ, а одатле су, након рата, враћене у Београд и смештене у црквени национални музеј, где се и данас чувају.

Према њеним речима, у Музеју СПЦ налази се више од 150 предмета из манастира Крушедол. Неки од тих предмета, попут оних из 15. и 16. века као што су митре београдског митрополита или Четворојеванђеље владике Максима (Бранковића), који је и основао манастир, биће изложени извесно време на овој поставци.

— Веома вредни предмети — портрети, фотографије, намештај и предмети примењене уметности, који ће имати зна-

чајно место на поставци, заоставштина су чланова владарске куће Обреновић, која се чува у манастиру Крушедол. Ова династија је на непосредан начин повезана са манастиром Крушедол, јер су ту сахрањени кнегиња Љубица Обреновић, супруга кнеза Милоша, као и први нововековни српски краљ Милан Обреновић — наводи Гордана Петковић.

Експонати будуће музејске манастирске поставке у склопу овогодишњих припрема су документовани и фотографисани. Очекује се скоро расписивање конкурса за избор извођача одређених финалних радова у простору будуће ризнице, као и за израду витрина.

Оснивање ризнице у манастиру Крушедол наишло је на разумевање и финансијску подршку Покрајинске владе. У плану је да током следеће године буде публикован свеобухватни каталог ризнице.

Зорица Миросављевић
Фото: Марија Ердџић

Пројекат „Цркве и манастири Војводине — традиција заједништва и толеранције“ реализује Дневник Војводина Пресс, а суфинансира Министарство информисања и телекомуникација. Ставови изнети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства.

ПРОЗОР У СВЕТ

Canaletto & Bellotto

Kunsthistorisches Museum
Беч, до 6. септембра

Реч о изложби

До 6. септембра поклоници ликовне уметности имају времена да обиђу изузетну изложбу „Canaletto & Bellotto“ у Kunsthistorisches Museum у Бечу, која у непосредан дијалог доводи двојицу великих мајстора ведуге — Giovannija Antonija Canala, познатог као Canaletto (1697–1768), и његовог сестрића и ученика Bernarda Bellotta (1721–1780). Кроз око 60 експоната, међу којима су 32 слике, као и цртежи, графике, књиге и оптички инструменти, изложба прати начин на који су двојица сликара обликовала представу о великом европском граду 18. века. У средишту су Венеција, Лондон и Беч — градови које су Canaletto и Bellotto представљали са готово документарном прецизношћу, али никада без уметничке интервенције. Управо је то једна од главних тема поставке: њихове ведуге нису „фотографије“ градова свога времена. Иако су користили оптичка помагала, попут camera obscura, сликари су мењали перспективу, по-

мерали грађевине, ширили тргове и прилагођавали односе у простору како би добили убедљивију и складнију композицију. Canaletto је славу стекао сликама Венеције, нарочито међу британским аристократама које су током Grand Toura желеле да са путовања понесу репрезентативну слику града. Касније је отишао у Лондон, где је на сличан начин стварао визуелни идентитет британске престонице. Bellotto је кренуо другим путем — преко Дрездена стигао је до Беча, где је између 1759. и 1761. насликао низ монументалних ведуга. Управо су бечки призори један од врхунаца изложбе, која окупља готово све његове најважније погледе на тадашњу хабзбуршку престоницу. Поставка тако показује да Canaletto и Bellotto нису само бележили изглед европских градова већ су, пажљиво бирајући шта ће приказати, у великој мери одређивали и начин на који ће они остати запамћени.

Мирослав Стајић

Слово кустоса

Једна од занимљивости изложбе крије се већ у именима двојице сликара. Bernardo Bellotto, Canaletto сестрић и ученик, током рада изван Италије и сам се представљао именом Canaletto, користећи славу коју је његов ујак већ стекао широм Европе. Због тога се њихова дела вековима неретко погрешно приписују једном или другом аутору. Још занимљивије је да је управо Bellotto оставио једну од најпрепознатљивијих слика Беча. Његова панорама града са Belvederea из 1759/60. толико је утицала на представу о историјској силиуети престонице да се тај поглед и данас назива „Canaletto-Blick“ — Canalettoov поглед. Слика стара више од два и по века и данас се помиње у расправама о томе колико савремена градња сме да мења изглед историјског Беча.